

Nr 183.

Av herr **Johansson** i Uppmälby m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av den nyttjanderätt Åkers styckebruk hittills ägt till begagnande av den mot rekognition anslagna allmänningsskogen.

Vid 1921 års riksdag väckte undertecknad en motion nr 123 i andra kammaren, vari hemställdes om förslag om upphörande av den rätt, som Åkers styckebruk hittills ägt till begagnande av den mot rekognition anslagna allmänningsskogen i Åker, Östrekarne, Daga och Selebo härad i Södermanlands län.

I motionen framhölls, hurusom genom ett kungl. brev av den 7 maj 1802 bruket fått sig upplåten nyttjanderätten till en skogsareal å 14,550 tunnland¹ mot en årlig avgift av 40 riksdaler 20 shilling banko mot villkor, att bruket skulle mot gällande priser årligen för statens räkning tillverka 1,500 skeppund kanoner och ammunition.

Att staten är ägare till skogen torde vara obestrifft. Därom vittnar brukets år 1878 gjorda framställning om att få skatteköpa densamma i enlighet med kungörelsen den 4 februari 1811, vilken framställning avstyrktes av såväl kammar- som bergskollegium och avslogs av Kungl. Maj:t den 2 april 1891. I motiveringen för avstyrkande yttrar kollegium i sitt utlåtande den 17 december 1891 följande: »Tillåtelse till skatteköp skulle således icke kunna utsträckas till större del av skogen än som efter undersökning, i den ordning kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 stadgade², dämera finnes erforderligt för en motsvarande tillverkning.»

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som behandlade motionen, infortrade yttrande från kammarkollegium, som anförde: »Med ifrågasvarande allmänningsskogar torde avses den till Åkers styckebruk anslagna, i förenämnda härad belägna rekognitionsskog, och får kollegium hänvisa till sitt den 23 november 1896 avgivna utlåtande.» I detta utlåtande säges bland annat: »Åkers styckebruks ursprungliga egenskap av kronobruk och försäljningen år 1640 hade icke i och för sig medfört någon annan eller bättre ställning för samma bruk än dylika verk i allmänhet åtnjöte. De resolutioner, som tillade Åkers styckebruk någon viss kolning från allmän-

¹ I denna areal ingick 58 st. dels skattlagda och dels oskattlagda ägor och inskränkningar om tillhoppa 943 tunnland.

² Bergmästareundersökning, varvid skulle prövas, huruvida skogar, som i senare tider blivit äldre bruk anslagna och varpå bruken icke kunde anses vara grundade, skulle fortfarande höra under bruken.

ningarna, hade uteslutande sin grund i de allmänna bruksprivilegierna och brukets egenskap av styckebruk, vars ägare det — såsom villkor för privilegiernas fortsatta åtnjutande — ålåg att mot ersättning vid bruket utföra kronans beställningar å styckegods (kanoner). Den områdestilldelning från häradsallmänningarna, som jämlikt kungl. resolution den 7 maj 1802 ägt rum, kunde ej anses utgöra utbrytning av vederlagsmark i den mening, att de avsatta skogsområdena skulle motsvara de förmåner, bruksägaren dittills i avseende å allmänningarnas avkastning åtnjutit, utan hade självständigt bestämts i syfte att uppehålla allenast kronans tillverkningar vid Åkers styckebruk.»

Vad själva saken anginge, hänvisade kollegium i tillämpliga delar till sitt till andra lagutskottet den 23 april 1920 avgivna yttrande, däri det bland annat heter: »Då emellertid utövande av ifrågavarande nyttjanderätter, vilka tillkommit under äldre tider och under helt andra samhällsliga och ekonomiska förutsättningar än de nuvarande, tilläventyrs kunna medföra ett utnyttjande av skogsprodukterna på ett sådant sätt och i en sådan omfattning, att allmänna nationalekonomiska intressen därigenom bli lidande, synes tanken på en avlösning av dessa nyttjanderätter vara värd ett öfvervägande. Av dessa skäl har kollegium icke något att erinra mot en utredning, huruvida och på vad sätt bestående nyttjanderätter till statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar böra avlösas.»

Andra kammarens fjärde, som tillstyrkt motionen, yttrade bland annat: »Utskottet delar i huvudsak de synpunkter, som av motionären framhållits. Sedan kanontillverkningen vid bruket nedlagts på 1860-talet, då tackjärnskanoner upphörde att användas, har kronan icke haft samma behov som förut att anlita Åkers styckebruk. Utskottet kan icke finna, att från statens sida numera skulle föreligga något särskilt intresse av att på här ifrågavarande sätt hava ett visst bruk bundet för eventuella beställningar.»

Utskottet hemställde, »att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning med förslag om upphävanne av den rätt, som Åkers styckebruk hittills ägt till begagnande av den mot rekognition anslagna skogen i Åkers, Östrekarna, Daga och Selebo härad av Södermanlands län». Denna hemställan blev av andra kammaren med 124 röster mot 56 bifallen.

Frågan kom sedan till första kammaren, vars andra tillfälliga utskott, som i sitt utlåtande nr 21 avstyrkte bifall till andra kammarens beslut, varefter kammaren med 65 röster mot 40 biföll utskottets hemställan.

Frågan hade således för denna gång förfallit.

Emellertid synes det mig, som om frågan åter bör föras fram. Under senare tider har det ansetts för ett statsintresse, att staten förvärvar skogar, och under senaste årtionden ha stora arealer inköpts till kronoparker, däribland ett tiotal forna rekognitionsskogar, vilkas sammanlagda taxeringsvärde år 1918 utgjorde 6,476,300 kronor. Men om det är ett statsintresse att staten förvärvar skogsmarker, synes det mig även vara ett stats-

intresse, att staten tillvaratager och utnyttjar denna rekognitionsskog. Det enda staten har i inkomst av denna skog är för närvarande 60 kronor 60 öre om året. Det borde vara nog, att bruket i över 120 års tid fått njuta avkastningen av 14,550 tunnland för ett sådant billigt arrende. Bruket har under gångna tider ej blivit av staten hårdhäntare behandlat än andra bruk. Så har bruket under åren 1723—1859 fått skatteköpa 77 hemman och äger alltså självt stora egna skogar, säkerligen tillräckliga för den bruksrörelse, bruket numera driver. Angående frågan om staten numera har något behov att få beställningar utförda vid bruket och för den skull bör avstå från skogen, kan jag ej finna, att något sådant behov föreligger. Det är omkring 80 år sedan den sista tackjärnskanonen för statens räkning tillverkades vid bruket, och de mindre partier gjutjärn, som staten där inköpt för gevärsfaktoriets räkning, böra kunna inköpas från något annat bruk, ifall Åkers bruk ej skulle vilja sälja till staten. Det är ej några större partier det gäller. Under 20-årsperioden 1900—1919 har det utgjort 1,375,000 kilogram eller i medeltal 68,000 kilogram (400 skeppund) per år, för vilken tillverkning staten under nämnda 20-årsperiod erlagt 1,026,398 kronor eller i medeltal 51,300 kronor per år. Även vill det synas, som om avsikten med upplåtelsen 1802 ej var att säkerställa statens behov av gjutjärn, utan det var för att säkerställa statens behov av tackjärnskanoner och ammunition, och det synes mig orimligt, att, då staten ej längre har behov av dylika kanoner, bruket skall för all framtid utöva nyttjanderätten till skogen.

På grund av vad här ovan anförts får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning, huruvida och på vilka villkor den nyttjanderätt, Åkers styckebruk hittills ägt till begagnande av den mot rekognition anslagna allmänningsskogen, må kunna upphöra samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1924.

C. J. Johansson
i Uppmälby.

Erik Lundbom.

Conrad Jonsson
i Eskilstuna.

